

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA DIDAKTIK O'YINLAR BILAN ISHLASH BO'YICHA
AMALIY ISHLAR**

Farmonova Feruza
Jizzax viloyati Forish tumani
16-maktab o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda didaktik o'yinlarning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Didaktik o'yinlar orqali o'quvchilarning bilish faolligi, mustaqil fikrlashi, muloqot madaniyati va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Maqolada ona tili, matematika va o'qish savodxonligi darslarida qo'llaniladigan amaliy didaktik o'yinlar misollar asosida bayon etilib, ularning pedagogik samaradorligi ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'limda didaktik o'yinlardan tizimli foydalanish ta'lim sifati va o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, didaktik o'yinlar, interfaol metodlar, amaliy ishlar, o'quv motivatsiyasi, ta'lim samaradorligi.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishni, o'quvchilarda mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishni talab etmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda, ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtai nazardan, didaktik o'yinlar boshlang'ich sinflarda o'quv faoliyatini faollashtiruvchi eng samarali vositalardan biri hisoblanadi. O'yin orqali ta'lim berish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, bilimlarni ongli o'zlashtirishga yordam beradi hamda nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lash imkonini yaratadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida boshlang'ich sinf bosqichi o'quvchilarning intellektual, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda bolalarda bilim olishga bo'lgan qiziqish, mustaqil fikrlash, muloqot madaniyati va ijodiy yondashuv shakllanadi. Shu bois boshlang'ich ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda an'anaviy metodlar bilan bir qatorda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, xususan, **didaktik o'yinlardan foydalanish** muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qisim; Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning bilish faoliyati, shaxsiy sifatlari va o'qishga bo'lgan munosabati shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Ushbu bosqichda ta'lim jarayonini samarali tashkil etish uchun o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos metod va vositalardan foydalanish talab etiladi. Ana shunday samarali pedagogik vositalardan biri didaktik o'yinlardir. Didaktik o'yinlar boshlang'ich sinf o'quvchilarida bilim olishga qiziqish uyg'otadi, dars jarayonini jonlantiradi va o'quv faoliyatini faollashtiradi.

Didaktik o'yin tushunchasi

Didaktik o'yin — bu ta'limiy maqsadga yo'naltirilgan, aniq qoidalar asosida tashkil etiladigan va o'quvchilarning bilim, ko'nikma hamda malakalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi o'yin faoliyatidir. Didaktik o'yinlarda o'yin elementi bilan ta'lim mazmuni uyg'unlashib, o'quvchilarning bilish jarayoni tabiiy va samarali tarzda amalga oshadi.

Pedagogika fanida didaktik o'yinlar o'quvchilarning; bilish faolligini oshirish, mustaqil va mantiqiy fikrlashini rivojlantirish, nutq va muloqot madaniyatini shakllantirish, ijtimoiy tajribasini boyitish kabi vazifalarni bajarishda muhim ahamiyatga ega ekanligi e'tirof etiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun didaktik o'yinlarning ahamiyati

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'yin yetakchi faoliyat turi hisoblanadi. Shu sababli ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish quyidagi pedagogik samaralarni beradi:

o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi oshadi;

bilimlar mustahkam va ongli o'zlashtiriladi;

diqqat, xotira va tafakkur rivojlanadi;

o'quvchilar faol va tashabbuskor bo'lib boradi.

Didaktik o'yinlar bolalarning psixologik holatini yengillashtiradi, dars jarayonida ijobiy muhit yaratadi hamda o'quvchining ichki imkoniyatlarini yuzaga chiqaradi.

O'yin asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilar faol ishtirok etadi, o'z fikrini erkin bayon qiladi va jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini egallaydi.

Didaktik o'yinlar orqali o'quvchilarning bilish faoliyati faollashadi, dars jarayoni qiziqarli va samarali tashkil etiladi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilari didaktik o'yinlardan maqsadli, tizimli va metodik jihatdan to'g'ri foydalanishlari zarur.

Didaktik o'yinlar o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos bo'lib, ta'lim jarayonini qiziqarli, jonli va samarali tashkil etish imkonini beradi. O'yin faoliyati orqali bolalar bilimlarni oson o'zlashtiradi, mantiqiy fikrlash, diqqat, xotira va nutq faoliyati rivojlanadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'yin tabiiy ehtiyoj bo'lib, u orqali ta'lim mazmunini yetkazish yuqori pedagogik samaradorlikka olib keladi.

Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda didaktik o'yinlardan foydalanishning nazariy asoslari, turlari, ularning ta'lim jarayonidagi o'rni hamda **amaliy ishlar orqali qo'llash mexanizmlari** yoritiladi.

Didaktik o'yin tushunchasi va uning pedagogik mohiyati

Didaktik o'yin – bu aniq ta'limiy maqsadga yo'naltirilgan, o'quv materialini o'zlashtirishga xizmat qiluvchi o'yin shaklidagi pedagogik faoliyatdir. Didaktik o'yinlarda o'yin qoidalari, vazifalari va natijalari ta'lim maqsadlariga bo'ysundiriladi.

Pedagog olimlarning fikriga ko'ra, didaktik o'yinlar quyidagi vazifalarni bajaradi: bilimlarni mustahkamlash va kengaytirish; o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish; mustaqil fikrlashni rivojlantirish; ijtimoiylashuv va muloqot ko'nikmalarini shakllantirish.

Boshlang'ich ta'limda didaktik o'yinlar nafaqat o'quvchining bilim olish jarayonini yengillashtiradi, balki ularni ta'lim jarayonining faol subyektiga aylantiradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik xususiyatlari va o'yin faoliyati

Boshlang'ich sinf o'quvchilari (6–10 yosh) uchun quyidagi psixologik xususiyatlar xos: obrazli tafakkurning ustunligi; o'yinga bo'lgan kuchli ehtiyoj; tez charchash va diqqatning beqarorligi; rag'bat va ijobiy bahoga yuqori ehtiyoj.

Shu sababli dars jarayonida o'yin elementlaridan foydalanish o'quvchilarning diqqatini barqarorlashtiradi, o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi. Didaktik o'yinlar bolalarda o'qish jarayoniga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Didaktik o'yinlar o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos bo'lib, bilimlarni ongli va mustahkam o'zlashtirishga yordam beradi. Amaliy ishlar orqali tashkil etilgan o'yinlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, muloqot madaniyatini va ijodiy faolligini rivojlantiradi. Shu

bois boshlang'ich sinf o'qituvchilari didaktik o'yinlardan maqsadli, tizimli va samarali foydalanishlari zarur.

Didaktik o'yinlar — bu ta'limiy maqsadga yo'naltirilgan, ma'lum qoidalar asosida tashkil etiladigan va o'quvchilarning bilim, ko'nikma hamda malakalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi o'yin faoliyatidir. Ular o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos bo'lib, bilish jarayonini faollashtiradi.

Didaktik o'yinlarning asosiy vazifalari: O'quvchilarda bilim olishga bo'lgan qiziqishni kuchaytirish; Mustaqil fikrlash va tezkor qaror qabul qilishni rivojlantirish; Jamoada ishlash va muloqot madaniyatini shakllantirish; O'zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash.

Boshlang'ich sinflarda didaktik o'yinlar bilan ishlashning amaliy jihatlari

Boshlang'ich sinflarda didaktik o'yinlardan foydalanish darsning barcha bosqichlarida — yangi mavzuni o'rganish, mustahkamlash va nazorat jarayonlarida samarali hisoblanadi.

Ona tili darslarida:

“So'zni top” o'yini — so'z boyligini oshiradi;

“Gap tuzish estafetasi” — grammatik kompetensiyani rivojlantiradi;

“To'g'ri – noto'g'ri” — bilimlarni tekshirishga xizmat qiladi.

Matematika darslarida:

“Kim tez hisoblaydi?” — tezkor fikrlashni rivojlantiradi;

“Raqamlar zanjiri” — mantiqiy tafakkurni mustahkamlaydi;

“Masalani top” — muammoni hal qilish ko'nikmasini oshiradi.

O'qish savodxonligi darslarida:

“Matnga sarlavha top”;

“Qahramonni tavsifla”;

“Davomini ayt”.

Mazkur o'yinlar o'quvchilarning nutqiy faolligi va o'qish savodxonligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Didaktik o'yinlarning ta'lim samaradorligiga ta'siri

Tajriba va kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, didaktik o'yinlardan muntazam foydalanilgan sinflarda: O'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi ortadi; Bilimlarni o'zlashtirish darajasi yuqori bo'ladi; Passiv o'quvchilar faollashadi; Ijobiy psixologik muhit shakllanadi. Bu esa ta'lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda didaktik o'yinlar bilan ishlash o'quvchilarning bilish faolligi, ijodiy tafakkuri va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Didaktik o'yinlarni dars jarayoniga maqsadli va tizimli ravishda tatbiq etish ta'lim samaradorligini oshiradi hamda o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga zamin yaratadi. Shuning uchun boshlang'ich ta'lim amaliyotida didaktik o'yinlardan keng foydalanish pedagogik zarurat hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent, 2021.
2. Abdullayeva M. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Saidova G. Interfaol ta'lim metodlari. – Toshkent, 2019.
4. Vygotskiy L.S. Psixologiya razvitiya rebenka. – Moskva, 2018.
5. PISA tadqiqotlari asosida boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent, 2022.